

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์นานาประการในปัจจุบันได้ก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้ระเบียบของสังคมอันสืบเนื่องมาแต่เดิมต้องเคลื่อนที่และเปลี่ยนแปลงไปด้วยความเจริญก้าวหน้าของโลกยังมีมากเพียงใดก็ยิ่งทำให้วัฒนธรรมมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเพียงนั้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแนวทางการพัฒนาประเทศทั่วโลกไม่มีความสมดุลกันระหว่างองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม คือ ด้านจิตใจกับด้านวัตถุ ด้วยเหตุนี้องค์การศึกษาระดับนานาชาติและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) จึงได้มีมติที่ 41/187 ในคราวประชุมสมัชชาใหญ่ในหมู่สหประชาชาติเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2529 ประกาศให้ พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2540 เป็น “ทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม” (World Decade For Cultural Development)

วัฒนธรรมเป็นสมบัติอันชอบธรรมของมนุษย์ในสังคม มนุษย์เป็นเจ้าของเพราะเป็นผู้สร้าง ผู้ถ่ายทอดและถือปฏิบัติร่วมกันมา วัฒนธรรมเริ่มที่ใจและถ่ายทอดให้รู้เห็นด้วยการอาศัยพฤติกรรมของมนุษย์เอง พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ซึ่งมนุษย์ในสังคมยอมรับปฏิบัติกัน นอกจากวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจและเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตแล้วยังเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้และศิลปวิทยาการด้านต่าง ๆ โดยที่มนุษย์เท่านั้นสามารถสร้างสรรค์และธำรงรักษาวัฒนธรรม

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ วัฒนธรรมสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ วัฒนธรรมช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน มีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติ วัฒนธรรมสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชาติและระหว่างประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536) จะเห็นได้ว่าชนชาติไทยเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเองมาแล้วในอดีตกาลอันยาวนานถึงปัจจุบัน การที่วัฒนธรรมมั่นคงมาถึงทุกวันนี้ก็เพราะประชาชนชาวไทยรับของใหม่ ประสมประสาน ชัดเกล้าวัฒนธรรมและถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง

การที่จะให้คนไทยในชาติมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรม ต้องอาศัยการศึกษา เป็นมาตรการในการอนุรักษ์และพัฒนาทั้งในและนอกระบบ เพื่อที่จะรับวัฒนธรรมด้วยการจัด กิจกรรมที่มีส่วนร่วมในวัฒนธรรม เพื่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีของชาติ เนื่องจากการ ศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยโดยถ่ายทอดแก่เยาวชน

ด้วยเหตุที่วัฒนธรรมมีมาแต่ดั้งเดิมและแสดงออกถึงเอกลักษณ์อันดีงามของไทย เป็นสิ่งที่นิสิตนักศึกษาได้ประสบในชีวิตประจำวันในสังคม หากไม่พยายามปลูกฝังและชี้แนะ ให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ก็จะถูกลืมเลือนไป ดังจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อกันของ สมาชิกในครอบครัวไทยซึ่งเคยมีความสัมพันธ์ทางใจต่อกันอย่างมากเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การ ประกอบอาชีพมุ่งแต่อาชีพที่สามารถให้ผลตอบแทนเป็นเงินจำนวนสูงเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึง ความสุจริต ความถูกต้อง และประโยชน์ของประเทศชาติ อาชีพที่มีมาแต่ดั้งเดิมของไทยจนถึง ปัจจุบันที่ให้ประโยชน์แก่ประเทศชาติและที่ควรส่งเสริมยังมีอีกมาก

เรื่องของเทศกาลและพิธีการบางอย่างถูกละเลยจนมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างไปจาก เดิมมาก ทำให้ชนรุ่นหลังมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญที่จะสืบทอดต่อไป การละเล่นของ เด็กไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย ไม่ได้ได้รับความ สนใจเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ให้คุณค่าด้านสังคมและคุณค่าด้านภาษา ช่วยเสริมสร้างทักษะด้านต่าง ๆ วรณกรรมพื้นบ้านของไทย เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและยังให้คุณค่าด้านความรู้เป็นคติสอนใจมาจน ทุกวันนี้ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันดำรงรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ เพราะปัจจุบันการรุกรานทาง วัฒนธรรมอาจจะโดยจงใจหรือไม่จงใจเกิดขึ้นมากมายและตลอดเวลาด้วยเทคโนโลยีที่พัฒนาไป อย่างรวดเร็วในด้านการสื่อสาร การคมนาคม การติดต่อระหว่างกันและกัน แนวโน้มของวิถีการ ดำรงชีวิตของมนุษย์โลกต้องเปลี่ยนไปตามภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็ว รูปแบบมาตรฐาน ของพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ซึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อบ้านเมืองและสังคมต่อไป ได้รับอิทธิพล ของวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสากลมากขึ้นทุกวัน นักเรียนได้เรียนรู้ รับรู้ และสัมผัสกับข้อมูล อันกระทบต่อการดำรงชีวิตของระบบการสื่อความรู้的全新ใหม่จากนอกโรงเรียนมากกว่าในโรงเรียน หลายเท่า

สังคมทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจจากสังคมเกษตรกรรม มาสู่สังคมอุตสาหกรรม ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ การ คมนาคมขนส่ง การสื่อสารมวลชน เป็นสิ่งที่ช่วยแพร่กระจายวัฒนธรรมและเกิดการถ่ายทอด วัฒนธรรม ทั้งในลักษณะที่ดีและไม่ดี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมไปในทางที่ไม่เหมาะสม

ปัจจุบันพบว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ปล่อยตามสบายให้อิสระเสรี การบังคับเข้มงวดคลายลง การลงโทษเปลี่ยนแปลงไป การชี้แนะอะไรดีอะไรชั่วเปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่กับลูกอยู่คนละทาง เพราะต้องทำงาน ทั้งพ่อและแม่จึงไม่มีเวลาสนใจว่าลูกประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไร เด็กสมัยใหม่มีพฤติกรรมคล้ายตามกันไปไม่คำนึงว่าจะขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาติ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นการนำไปสู่สังคมตัวใครตัวมัน เมื่อใครยวสาวได้สาวเอา เห็นแก่ตัว ข่มเหงรังแกกัน เบียดเบียนกัน ไร้วินัย จึงเกิดปัญหาขึ้นในสังคมปัจจุบัน เช่น นักเรียนอาชีวศึกษายกพวกตีกัน นิสิตนักศึกษาชายตัวเพื่อทดแทนคุณพ่อแม่ เด็กอายุ 12 ปี ขอจดทะเบียนสมรส การอยู่กินกันฉันสามีภรรยา ของนิสิตนักศึกษาก่อนการสมรส เป็นต้น

สภาพทางวัฒนธรรมไทยในสังคมปัจจุบัน เกิดความสับสนเป็นอย่างมากและดูเหมือนจะรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ มีผลกระทบต่อกำนิยม ประเพณีเก่าแก่ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ถูกกลบเลือนหายไปจากความทรงจำของคนรุ่นใหม่ ซึ่งพอจะสรุปปัจจัยสาเหตุที่ทำให้เกิดสภาพปัญหาด้านวัฒนธรรมไทย ดังต่อไปนี้

1. ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนมาตรฐานการครองชีพของชาวตะวันตก ส่งผลให้คนไทยส่วนหนึ่งเห็นว่าวัฒนธรรมตะวันตกดีและทันสมัยกว่าวัฒนธรรมไทย จึงเลียนแบบและรับเข้าไว้เป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตโดยไม่รู้ตัว นั่นคือสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมไทย
2. การยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาผสมผสานในการดำรงชีวิต ในขณะที่วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต คนส่วนหนึ่งก็ยอมรับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นมาโดยไม่เจตนา ไม่รู้สึกตัว เช่น ภาษาพูด การบริโภค การเข้าสังคม การแต่งกาย เป็นต้น จนกลายเป็นวัฒนธรรมผสมผสานแยกไม่ออกกว่าเป็นวัฒนธรรมของชาติใด เหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมไทย
3. การทอดทิ้งวัฒนธรรม วัฒนธรรมไทยบางประการถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับความสนใจโดยไม่มีใครได้ศึกษาให้รู้ถึงสาเหตุที่แน่ชัด จนเป็นเหตุให้วัฒนธรรมไทยส่วนหนึ่งได้หายสาบสูญไป ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ วรรณคดี ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลายวัฒนธรรมดั้งเดิมอันดีงามของไทย
4. การไม่เกิดความซาบซึ้งในวัฒนธรรมไทย คนไทยจำนวนมากไม่ได้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าความรู้ให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งในวัฒนธรรมไทย แต่กลับมองวัฒนธรรมในทัศนะของชาตินิยม คือต้องการจะรักษาถ่ายทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมด้วยความรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น โดย

ไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมซึ่ง ความประณีต ความงดงามของวัฒนธรรมนั้นแต่อย่างใด ในที่สุดก็รักษาเอาไว้ไม่ได้เพราะไม่เห็นคุณค่าเฉพาะของวัฒนธรรมนั้น ซึ่งก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ลายวัฒนธรรมของไทยอีกส่วนหนึ่ง

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น วัฒนธรรมอันดีงามที่บรรพบุรุษได้ส่งสมถ่ายทอดเอาไว้ให้ก็ถูกทอดทิ้งลบลือนหายไป และถ้าไม่ได้รับการปลูกฝังเสริมสร้างด้วยวิธีการที่เหมาะสมให้แก่เยาวชน เอกลักษณ์ของชาติก็จะเกิดขึ้นได้ยากในอนาคต

ปัจจุบันนี้วัฒนธรรมไทยแต่ละด้านกำลังสูญสลาย พุทธศาสนาและศิลปกรรมต่าง ๆ อันเป็นเครื่องประดับใจให้เป็นจิตใจที่เจริญถูกต้องมาเป็นเวลานาน ไม่ได้มีการส่งเสริมอย่างถูกต้องให้เยาวชนได้เล่าเรียนศึกษาเพียงพอให้รู้รสของความดีงาม จึงสมควรที่จะให้เยาวชนไทยได้รับการศึกษาที่เน้นให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยเพื่อส่งเสริมให้วัฒนธรรมไทยคงอยู่ต่อไป

แปลก สนธิรักษ์ (แปลก สนธิรักษ์, ม.ป.ป. : 38-67) กล่าวว่า วัฒนธรรมไทยในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม วรรณกรรม และคตินิยม ของไทยมีมาแต่โบราณล้วนเป็นของดี แต่กำลังจะเสื่อมสิ้นไป ควรช่วยกันฟื้นฟูขึ้นให้เจริญคู่กับความเจริญด้านอื่น ๆ รากฐานทางศีลธรรมได้ถูกทำลายลงเสียแล้ว และยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น รากฐานของศีลธรรมมี 3 ประการ คือ ศาสนา ระเบียบวินัย และความพอดี เครื่องหมายของความเสื่อมศีลธรรม คือ ความห่างเหินจากศาสนา ความย่อหย่อนทางระเบียบวินัย และความไม่พอดี ความเป็นไปในบ้านเมืองในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นถึงลักษณะด้านเสื่อมของวัฒนธรรม คือ นิสสัยทำลาย นิสสัยหยาบหรือสุกเอาเผากิน

การที่จะหล่อหลอมให้นิสิตนักศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเข้าใจธรรมชาติของนิสิตนักศึกษา ในด้านวัฒนธรรมนิสิตนักศึกษาและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังที่ ประกอบ บุรัตน์ (2529) กล่าวว่า สถาบันใดก็ตามที่รู้และเข้าใจในวัตถุประสงค์ของตนคือ นิสิตนักศึกษา และสามารถจัดระบบดำเนินงานของตนทั้งในด้านการเรียนการสอน การให้บริการ และการปกครองแล้ว ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากกว่าสถาบันที่ผู้บริหารปราศจากความเข้าใจนิสิตนักศึกษา นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอน ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์ (2524) มีความเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนจะสอนได้ดีมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเข้าใจลักษณะและธรรมชาติของ

ผู้เรียนเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวว่าอาจารย์จำเป็นต้องเข้าใจนักศึกษา เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับธรรมชาติของนักศึกษา รวมทั้งอิทธิพลที่มีต่อการเรียนรู้ ความคาดหวังและธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้อาจารย์ทราบข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ในการวิเคราะห์ความสำคัญนี้ จึงควรมองทั้งทางด้านสถาบันและนักศึกษา สำหรับในส่วนของนักศึกษานั้น แอสติน (Astin, 1984) ได้กล่าวถึงผลกระทบของการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ว่ามีความหมายต่อชีวิตของนักศึกษาเป็นอย่างมาก และคุณค่าของการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ค่าใช้จ่ายเพื่อลงทุนในการศึกษา ถือเป็นภาระประกันว่าเป็นหนทางที่จะช่วยพัฒนาเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ในชีวิตโลกกว้างของเขา และการลงทุนการศึกษานั้น มีอิทธิพลอย่างมากต่อโอกาสของการประกอบอาชีพ และความคาดหวังในแผนการชีวิตซึ่งมีนัยสำคัญต่อชีวิต บุคลิกภาพ พฤติกรรมและความเป็นอยู่ในอนาคต

เมื่อนิสิตนักศึกษาเข้ามาใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาตลอดระยะเวลา 4 ปี สถาบันมีหน้าที่ในการขัดเกลาสติปัญญา ความคิดและเพาะบ่มบุคลิกภาพให้เข้าไปในวิถีทางที่พึงปรารถนา เพราะการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นในชั้นเรียนแต่เพียงอย่างเดียว การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน กลุ่มเพื่อน การอยู่ในระบบบริหารของสถาบัน และกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะหล่อหลอมให้นิสิตนักศึกษาเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ โดยที่ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีในมหาวิทยาลัย วัฒนธรรมนิสิตนักศึกษาและภูมิหลังของนิสิตนักศึกษาเป็นเครื่องหล่อหลอมความประพฤติ ความคิดและบุคลิกภาพของบุคคลที่อยู่ในสังคมของมหาวิทยาลัยนั้น

การศึกษาคูณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษามีผลให้ผู้บริหารและอาจารย์สามารถกำหนดทิศทางของการเสริมสร้างคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษา และสามารถดำเนินการ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียนมากที่สุด เพื่อควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องอันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์สำหรับในประเทศไทย การศึกษาเรื่องคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยยังเป็นเรื่องใหม่ ไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาด้วยเหตุผล 7 ประการ ดังนี้

1. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาเป็นเรื่องใหม่ ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษามาก่อน โดยเฉพาะที่เป็นภาพรวม ทั้ง ๆ ที่เป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารและอาจารย์ ในการวางนโยบายเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม และจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะของการเป็นศิษย์ดี และเป็นคนไทยที่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่ต้องการ

2. การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาจะเป็นองค์ความรู้ทางด้านนิสิตนักศึกษาให้ลึกซึ้ง จึงสมควรมีข้อมูลหลักอย่างเพียงพอสำหรับการสรุปวิเคราะห์

3. ปัจจุบันสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมกำลังเผชิญปัญหาของคุณลักษณะของประชากรที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งมีผลทำให้ประเทศไม่ได้ก้าวไปในทิศทางของการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร การศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย จึงเป็นการช่วยแก้ปัญหาของประเทศในระยะยาว

4. ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งจำนวนสถาบัน จำนวนนิสิตนักศึกษา และลักษณะภูมิหลังของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนมีแนวโน้มที่มีอายุน้อยลงซึ่งแตกต่างจากในอดีต เป้าหมายในการศึกษาซึ่งมีความแตกต่างจากในอดีตคือ ผู้เรียนบางกลุ่ม จะมีเป้าหมายหลักในการศึกษาในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาโดยตรงโดยไม่สอบแข่งขัน จากการเปลี่ยนแปลงในด้านลักษณะของนิสิตนักศึกษาจึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่านิสิตนักศึกษาทั่วประเทศจะมีลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในภาพรวมอย่างไร

5. การปรับเปลี่ยนสังคมสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และความเป็นนานาชาติ เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ดังนั้นการผลิตบัณฑิตสู่สังคมจะต้องผลิตให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์ แต่ในขณะเดียวกันจะต้องธำรงความมีเอกลักษณ์ของชาติไว้ด้วย มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องทราบคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาอันจะเป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเตรียมพร้อมในการเข้าสู่สังคมยุคใหม่อย่างไม่ละทิ้งวัฒนธรรมไทย

6. ในด้านการเป็นนานาชาติ จะต้องมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างชาติมากขึ้น การที่ได้ทราบถึงคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษา จะช่วยสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

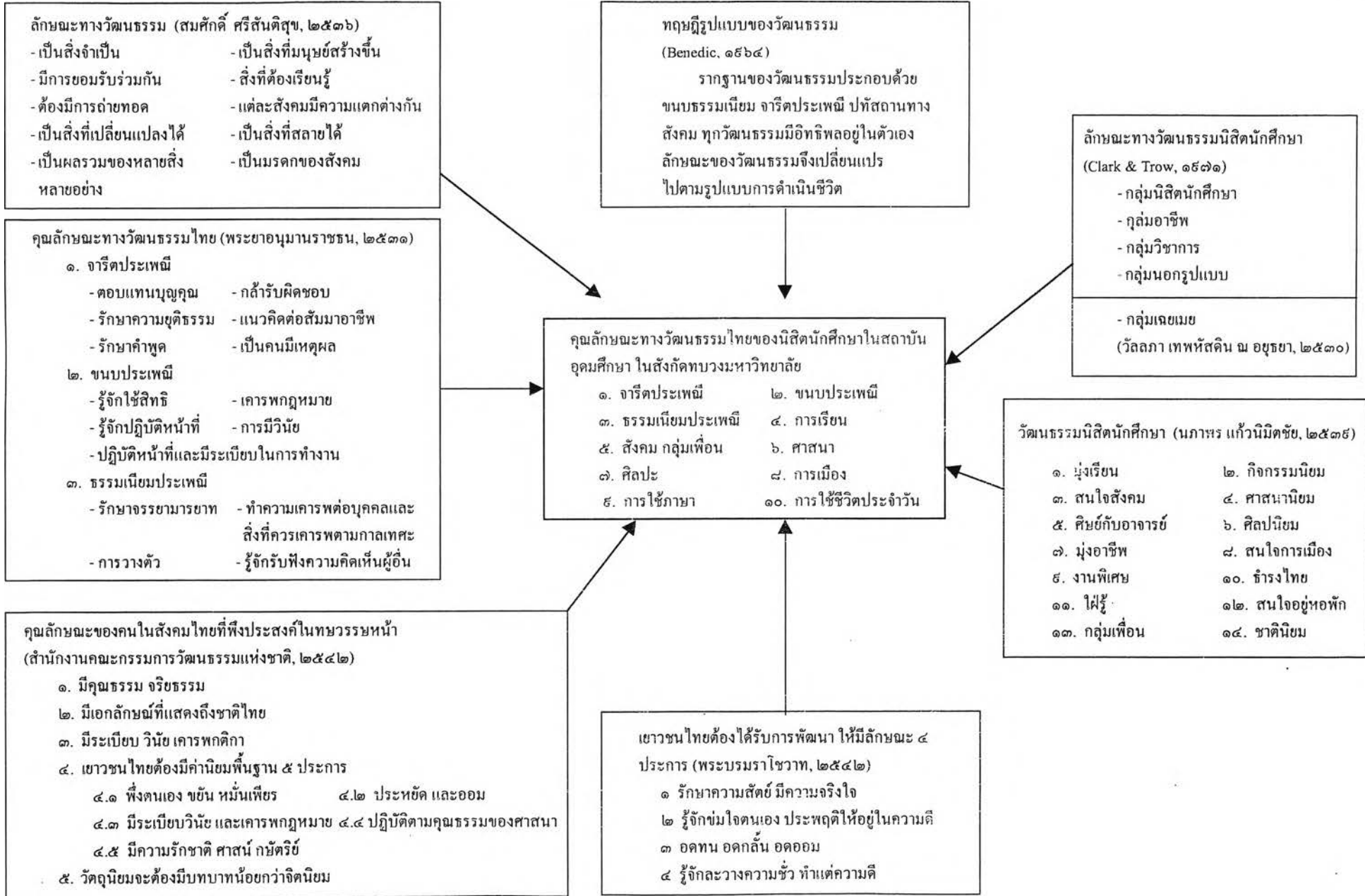
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. วิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษา
2. เปรียบเทียบคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระหว่างสถาบันของรัฐบาล และเอกชน
3. เปรียบเทียบคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระหว่างสถาบันในกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ลักษณะทางวัฒนธรรม ทฤษฎีรูปแบบของวัฒนธรรม แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะนิสิตนักศึกษา ลักษณะทางวัฒนธรรมนิสิตนักศึกษา คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย และคุณสมบัติของคนในสังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษหน้า แสดงได้ดังแผนภูมิที่ 1

1. ทฤษฎีรูปแบบของวัฒนธรรม

เบเนดิก (Benedic, 1964) มองว่าวัฒนธรรมเป็นรูปแบบของความคิด เป็นหน้าที่ การปฏิบัติและสิ่งอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สังคมกำหนดไว้ ทุกวัฒนธรรมมีอิทธิพลอยู่ในตัวของมันเองต่อบรรดาปัจเจกบุคคลทั้งหลายและอิทธิพลเหล่านี้ เกิดขึ้นเป็นวัฒนธรรมเฉพาะที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ดังนั้นบรรดาบุคคลที่เกิดในวัฒนธรรมอื่นที่มี ลักษณะต่างไปจะไม่สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมที่เขาสืบทอดมาจากบรรพชน ความคิดและ เจตคติทั้ง 2 ลักษณะที่แตกต่างกันในลักษณะนี้ ก็เพราะรูปแบบทางวัฒนธรรมนั่นเอง ทักษะและ เจตคติของมนุษย์ต่อชีวิตของมนุษย์เองมีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบทางวัฒนธรรม ดังนั้น ลักษณะธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ และด้วยเหตุผลเช่นนี้ เบเนดิก เห็นว่าลักษณะเฉพาะ หรือลักษณะพื้นฐานสำคัญของ วัฒนธรรม จึงไม่ใช่คุณภาพ ธรรมชาติ หรือลักษณะพิเศษแต่เป็นรูปแบบของวัฒนธรรมต่อ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

รูปแบบวัฒนธรรม หมายถึงวิถีของพฤติกรรมการแสดงออกที่มีการประสานสัมพันธ์ กับความต้องการที่เป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์หรือพันธกิจอันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ในสังคม

ความคิดและความเห็นที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ อยู่ในตัวของมัน วัฒนธรรมไม่ได้มีอิทธิพลโดยความคิดทางวัฒนธรรม แต่เน้นวิถีการดำเนินชีวิตที่วัฒนธรรมมี อิทธิพลต่อมันมาก ดังนั้นในทุก ๆ วัฒนธรรมจึงมีรูปแบบของการดำรงชีวิต หรือวิถีการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ เช่น คนไทยอยู่ในต่างประเทศมีการไหว้ทักทายกัน และมีความยิ้มแย้มแจ่มใส นี่คือ วิถีชีวิตดังกล่าวก็มาจากลักษณะความเป็นอยู่ของมนุษย์

2. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย

2.1 วัฒนธรรมด้านจารีตประเพณี

วัฒนธรรมด้านจารีตประเพณี พระยาอนูมานราชชน (2531) ให้คำจำกัดความไว้ว่า คือ ประเพณีที่สืบทอดกันมานานมาก ใครฝ่าฝืนในประเพณีก็จะมีผิด มีถูก ดำเนินชีวิตไปตาม จารีตประเพณีที่บรรพบุรุษวางไว้ จารีตประเพณีถือเป็นของสำคัญใครจะฝ่าฝืนไม่ได้ เขาอาจจะ ลงโทษและมีประชาทัณฑ์ได้ เวลาต่อมาเมื่อบ้านเมืองเจริญแล้วจารีตประเพณีเดิมนั้นก็หมดไป บางส่วน แต่ก็ยังมีเหลืออยู่อีกมาก

จารีตประเพณีเป็นแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มคนที่กระทำตามกันมาในกรอบที่ถูกบังคับ เป็นวิถีทางการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในสังคมหนึ่งเพื่อสนองความต้องการและความปรารถนาของมนุษย์ รวมทั้งความเชื่อ ความคิด หลักเกณฑ์การปฏิบัติและมาตรฐานแห่งการกินดีอยู่ดีตามวิถีทางเหล่านั้นด้วย

โดยสรุป พระยาอนุนุমানราชชน (2497) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของวัฒนธรรมด้านจารีตประเพณีว่าเป็นเรื่องความกตัญญูรู้คุณ เรื่องการกล้ารับผิดเผชิญต่อความจริง เรื่องการรักษาความยุติธรรม เรื่องการมีแนวความคิดต่อสัมมาอาชีพ เรื่องการรักษาคำพูด และเรื่องการเป็นคนมีเหตุผล

2.2 วัฒนธรรมด้านขนบประเพณี

ความหมายของ วัฒนธรรมด้านขนบประเพณี พระยาอนุนุমানราชชน (2531) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “ขนบประเพณีคือ ประเพณีที่วางเป็นระเบียบแบบแผนไว้โดยตรง หรือโดยปริยาย โดยตรง คือ วางเป็นระเบียบพิธีการไว้แจ้งชัด โดยปริยาย คือ รู้กันเอง ไม่ได้วางเป็นระเบียบแบบแผนไว้ว่าควรจะทำปฏิบัติกันอย่างไร”

ภาษาไทยในปัจจุบันใช้คำว่า “สถาบัน” แทนขนบประเพณี (พระยาอนุนุমানราชชน, 2531) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ๆ แต่ความหมายที่ใช้อยู่ในวิชา หมายถึงเรื่องที่ตั้งขึ้นซึ่งลงรูปเป็นระเบียบแล้วไม่มากก็น้อยซึ่งคนในสังคมใดสังคมหนึ่งมีความพึงพอใจตั้งขึ้น เกี่ยวกับเรื่องส่วนใหญ่ซึ่งตนสนใจ เช่น เรื่องเกี่ยวกับศิลปวิทยา เรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติและครอบครัว เรื่องเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน เรื่องการศาสนา และเรื่องเกี่ยวกับการสนุกและการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งสืบต่อกันเป็นประเพณีมา ที่กล่าวว่าลงระเบียบแล้ว ก็หมายความว่ายอมมีกำหนดเป็นข้อบังคับ ซึ่งเขียนตราขึ้นไว้หรือจะไม่ได้เขียนขึ้นไว้ก็ตามที่ เช่น สถาบันการเล่นว่าว อันเป็นประเพณีเกี่ยวกับการสนุกรื่นเริงของชาวไทยอย่างหนึ่ง ก็เป็นเรื่องที่รู้กันเองว่าการเล่นนั้นต้องมีกฎข้อบังคับซึ่งได้ตั้งขึ้นโดยได้ไตร่ตรองมาดีแล้ว

กฎข้อบังคับนี้ จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกันเป็นคราว ๆ ด้วยความจำเป็นเพราะการปรับปรุงและแก้ไขนั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวกฎข้อบังคับ ด้วยไม่มีกฎข้อบังคับใดที่มีลักษณะสมบูรณ์อยู่ตลอดไปโดยไม่มีการปรับปรุงและแก้ไขกันเป็นคราว ๆ ตามความจำเป็น

สถาบันย่อมมีหลักอยู่ 5 ประการคือ 1.) มีสถานที่อันเป็นที่ตั้งของสถาบัน 2.) มีผู้เกี่ยวข้องอยู่กับสถาบัน 3.) มีผู้ปกครองดูแลเพื่อให้กิจการของสถาบันดำเนินไปด้วยดี 4.) มีระเบียบแบบแผน เป็นกฎข้อบังคับและอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการของสถาบันและ 5.) มีระเบียบพิธีที่จะต้องกระทำตามระเบียบแบบแผนที่สถาบันได้วางไว้ เช่น

สถาบันโรงเรียนก็มีโรงเรียน มีครูบาอาจารย์และลูกศิษย์ มีผู้ปกครอง เช่น อาจารย์ใหญ่ อาจารย์รอง และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ มีระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน และมีอุปกรณ์อันเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ และมีพิธีเกี่ยวกับการรับสมัคร การเข้าเรียน การสอบไล่ สืบเป็นประเพณีกันมาเหล่านี้ เป็นต้น

สถาบันศาสนา ก็มีวัด มีพระภิกษุสงฆ์ มีเจ้าวัดและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ มีระเบียบข้อบังคับ สืบเป็นประเพณีมา และมีพิธีที่ต้องเกี่ยวกับการศาสนา

สถาบันครอบครัว ก็มีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยอันเป็นที่ตั้งของครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัว มีสามีภรรยา มีขนบประเพณีอันเกี่ยวกับครอบครัว และมีพิธีการอันจะต้องกระทำเกี่ยวกับขนบพิธีเหล่านั้น

พระยาอนุมานราชธน (2497) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของวัฒนธรรมด้านขนบประเพณีว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือว่ามีความสำคัญพอกับกฎหมาย เช่น การรู้จักใช้สิทธิ การเคารพกฎหมาย การรู้จักปฏิบัติหน้าที่ การมีระเบียบ ในการคิดและในการทำงาน และการมีวินัย

2.3 วัฒนธรรมด้านธรรมเนียมประเพณี

ความหมายของวัฒนธรรมด้านธรรมเนียมประเพณี พระยาอนุมานราชธน (2531) ให้คำจำกัดความว่า คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่มีผิดมีถูกเหมือนเรื่องจารีตประเพณี ไม่มีระเบียบแบบแผนอย่างเรื่องขนบประเพณี ผู้ใดทำผิดหรือฝ่าฝืนประเพณี ก็ไม่ถือว่าเป็นสลักสำคัญอะไรนัก นอกจากจะเห็นว่าเป็นผู้ขาดการศึกษาหรือเสียสมบัติผู้ดีเท่านั้น ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องที่นิยมและถือกันเป็นธรรมเนียมสืบกันมาในหมู่คณะ เรื่องกิริยามารยาทเกี่ยวกับอิริยาบถทั้งสี่ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ตลอดจนการกิน การพูดจา การแต่งตัว และการอื่น ๆ อีกมากอย่าง สิ่งเหล่านี้เด็ก ๆ ที่เกิดมาย่อมได้รับการสั่งสอนอบรมสืบต่อกันมาหรือไม่ก็ได้รับรู้ด้วยตนเอง จากที่เห็นผู้ใหญ่หรือคนอื่นประพฤติกันอยู่เป็นตัวอย่าง

โดยสรุป พระยาอนูมานราชชน (2497) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของวัฒนธรรมด้านธรรมเนียมประเพณีว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รวมทั้งระเบียบมารยาทที่จะติดต่อกับบุคคลในสังคมทุกชนิด เช่น เรื่องการรักษาจรรยาบรรณ เรื่องการทำความเคารพต่อบุคคล และสิ่งที่ควรเคารพตามกาลเทศะ เรื่องการวางตัว และเรื่องการจัดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

3. ลักษณะและวัฒนธรรมนิสิตนักศึกษา

วัฒนธรรมนิสิตศึกษามี 4 ลักษณะดังนี้ (Clark and Trow, 1966) อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543

3.1 กลุ่มนิสิตนักศึกษา (Collegiate) ลักษณะกลุ่มนี้เป็นแบบชอบสมาคม มักจะเป็นนักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวมีเงินหรือชนชั้นกลาง (Middle Class) กลุ่มนี้สนใจชีวิตในสังคม การกีฬา การบำเพ็ญประโยชน์ สำหรับนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่มักจะอยู่ตามบ้านของสังคมที่มีอักษรกรีกตัวย่อเป็นเครื่องหมาย เช่น กลุ่มภคินิสรุชน (Sorority) และภราดรชน (Fraternity) พวกนี้บางครั้งอาจจะต่อต้านอาจารย์ที่เน้นความต้องการที่จะพัฒนาสติปัญญา ส่วนนักศึกษาไทยจะพบว่าเป็นกลุ่มที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางหรือสูง เป็นครอบครัวที่มาจากสังคมดี เศรษฐกิจดี เป็นพวกที่เรียนทางรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ลักษณะทั่วไปจะเป็นคนที่มีน้ำใจช่วยเหลือสังคมได้ดี

3.2 กลุ่มอาชีพ (Vocational) กลุ่มนี้มักสนใจการฝึกฝนอาชีพ โดยเฉพาะครอบครัวของกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานของชนชั้นกรรมมาชีพ (Working Class) พ่อค้า นักศึกษากลุ่มนี้จะมีทัศนคติว่า อุดมศึกษาคือ สถาบันที่ให้โอกาสแก่เขาในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และยกสถานะทางสังคมไทย ฉะนั้นกลุ่มนักศึกษานี้มักจะเลือกสาขาวิชาทางวิศวกรรม ธุรกิจ บัญชี ครุศาสตร์ และเทคโนโลยี สำหรับนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยกลุ่มนี้ สนใจวิชาเรียนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานที่จะประกอบต่อไปในอนาคต พวกนี้จะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่มีอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจ การค้าขาย ลูกจ้างบริษัท ซึ่งมีฐานะครอบครัวปานกลาง

3.3 กลุ่มวิชาการ (Academic) กลุ่มนักศึกษากลุ่มนี้มักจะมุ่งด้านสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชั้นกลาง และมีพ่อแม่ที่มีการศึกษาดี มักจะสนใจการศึกษา และเลือกสถาบันที่ดี ๆ มีชื่อเสียงที่เข้าได้ยาก เพื่อจะแข่งขันทางประสิทธิภาพในการเรียน พวกนี้จะพยายามเรียนเพื่อให้ได้ปริญญาสูง ๆ ในสาขาที่ตนสนใจ มักไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับคนในสังคม มีเพื่อนน้อย บางครั้งอาจจะมึนสับสนแก่ตัวมากกว่าที่จะช่วยเหลือสังคมและคนอื่น ๆ ในสังคม

3.4 กลุ่มนอกรูปแบบ (Non Conformist) กลุ่มนักศึกษาในกลุ่มนี้จะไม่ยอมรับค่านิยมใด ๆ ของนักศึกษาทั้งสามกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว เพราะพวกนี้จะสนใจเรื่องความคิดและอุดมคติอย่างลึกซึ้งและมักจะมีลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันและระบบต่าง ๆ กลุ่มนี้รวมทั้งกลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมนิยม (Activist) บุปผาชน (Hippy) และพวกที่ชอบการแตกแยกและชอบต่อต้านสิ่งต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งก็จะเป็นพวกที่อยู่เฉย ๆ แต่เมื่อไม่พอใจจะเบียดต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยก็มักจะรวมตัวต่อต้านได้อย่างรวดเร็ว พวกนี้มักจะกลายเป็นผู้นำของสังคมนิสิตนักศึกษาและมักจะมีวิธีการที่จะทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ทำตามกลุ่มของตนได้ เนื่องจากกลุ่มพวกนี้จะคิดอะไรได้ฉับไว เฉียบคม และมีทักษะการใช้ภาษาดี

สำหรับลักษณะนิสิตนักศึกษาของประเทศไทยนั้นอาจจะจัดได้เป็น 5 ลักษณะเพิ่มอีก 1 ลักษณะ คือ ประเภทเฉยเมย (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) ลักษณะนี้ได้แก่ผู้ที่มักจะเฉยเมยไม่ยอมรับหรือรับผิดชอบต่อต้านใด ๆ ทั้งสิ้น การเรียนอยู่ในระดับอ่อนหรือปานกลาง แต่ก็ยังไม่ชวนขวายหาความรู้เพิ่มเติม กิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่สนใจอยากมีชีวิตไปเรื่อย ๆ โดยไม่ต้องทำอะไรลำบากยากเย็น นิสิตนักศึกษาในกลุ่มนี้ ไม่สนใจเรื่องคะแนนมากนัก จะสอบตกสอบได้ก็ไม่รู้สึกเดือดร้อน เวลาว่างชอบนอน ไม่ชอบยุ่งสูงส่งกับใคร อาจจะมีเพื่อนเพียงคนสองคน ไม่ชอบการพูดในชั้นแต่ปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีนักอุดมศึกษาของไทยที่ทำงานวิจัยแล้วสามารถแบ่งวัฒนธรรมนิสิตนักศึกษาออกได้ 14 กลุ่มดังนี้ (นภาพร แก้วนิมิตชัย, 2539)

1. มุ่งเรียน	กลุ่มนี้จะไม่สนใจงานด้านกิจกรรม เข้าห้องเรียนตรงเวลา และแข่งขันกันเรียน เพื่อทำคะแนนดีดี
2. กิจกรรมนิยม	กลุ่มนี้ชอบการทำกิจกรรม กล้าแสดงออก สนใจเรียนบ้าง
3. สนใจสังคม	กลุ่มนี้สนใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อาสาสมัคร แก้ไขปัญหาช่วยเหลือกิจกรรมสังคม
4. ศาสนานิยม	กลุ่มนี้จะให้ความสนใจศาสนา ชอบฟังอภิปรายเกี่ยวกับศาสนาไปศาสนสถานเป็นประจำ
5. ศิษย์กับอาจารย์	กลุ่มนี้ชอบใกล้ชิดอาจารย์เลือกทำกิจกรรมด้านวิชาการช่วยเหลืออาจารย์
6. ศิลปนิยม	กลุ่มนี้ชอบงานศิลปะ เข้าร่วมแสดงศิลปะชอบสะสมของที่ระลึก

7. มุ่งอาชีพ	กลุ่มนี้มีเป้าหมายชัดเจน คือ ต้องการเรียนเพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพ
8. สนใจการเมือง	ติดตามข่าวสารการเมือง ชอบวิพากษ์วิจารณ์ เข้าร่วมชุมนุมประท้วง
9. สนใจงานพิเศษ	กลุ่มนี้จะหารายได้พิเศษระหว่างเรียน สร้างเสริมประสบการณ์
10. อารมณ์ไทย	กลุ่มนี้จะสนใจรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีประจำชาติ
11. ใฝ่รู้	กลุ่มนี้จะสนใจเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งในวิชาที่เรียนชอบเรียนโดยศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
12. สนใจอยู่หอพัก	กลุ่มนี้ชอบพักอยู่ในหอพัก มีความคิดว่าหอพักเป็นการสร้างความสามารถในการปกครองตนเอง มีสมาธิในการอ่านหนังสือ
13. กลุ่มเพื่อน	กลุ่มนี้จะชอบมีเพื่อนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมระดับเดียวกัน มีความสนใจตรงกัน และพึ่งพาอาศัยได้
14. ชาตินิยม	กลุ่มนี้รักความเป็นชาติไทย ชอบใช้ของผลิตในประเทศไทย

4. คุณลักษณะของคนในสังคมไทยที่พึงประสงค์ในทศวรรษหน้า

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาในทางปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
2. เอกลักษณะที่แสดงถึงชาติไทยคนไทย เช่น ในเรื่องการแต่งกาย มารยาทไทย การเคารพผู้ใหญ่ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ค่านิยม ความเชื่อ ภาษา ศิลปะ เป็นต้น ที่มีคุณค่า ไม่ว่าจะป็นวัฒนธรรมเมืองหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านน่าจะได้รับคำตอบสนองจากเยาวชนในการประพฤติปฏิบัติอย่างภาคภูมิใจและมีศักดิ์ศรี
3. ประชาชนจะเป็นคนมีระเบียบวินัย เคารพกฎกติกา โดยยึดกติกาสังคมเป็นบรรทัดฐานไม่มีอิทธิพลหรืออภิสิทธิ์เหนือบุคคลอื่น
4. ลักษณะนิสัยของเยาวชนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เช่น การไม่ตรงต่อเวลา การผิดผ่อน การไม่รักษาประโยชน์ ไม่ชอบการวางแผน เป็นต้น จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนตามพระบรมราโชวาท 4 ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

ก. พระบรมราชาชาต 4 ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

1. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม

2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดีนั้น

3. การอดทน อดกลั้น อดออม ที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติล่วงความสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

4. การรู้จักละวางความชั่วความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน

ข. ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของรัฐบาล

1. พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

2. ประหยัดและออม

3. มีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย

4. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

5. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5. วัตถุประสงค์จะต้องมีบทบาทน้อยกว่าจิตนิยม วัตถุประสงค์ควรเป็นเครื่องมือรับใช้เพื่อความสะอาดและประโยชน์ต่อการทำงาน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

5. ลักษณะของวัฒนธรรม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536)

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็น หมายความว่า วัฒนธรรมมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ เนื่องจากสังคมกับวัฒนธรรมไม่สามารถที่จะแยกจากกันได้ถ้าปราศจากวัฒนธรรมมนุษย์ก็ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายความว่า วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาเองหรือติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด ไม่ใช่เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม นิสัยหรือความสามารถต่าง ๆ ของมนุษย์ แต่มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา แล้วกำหนดความหมายสัญลักษณ์หน้าที่ของสิ่งที่สร้างขึ้นมาจนสมาชิกได้ยอมรับเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม

3. วัฒนธรรมมีการยอมรับร่วมกัน เมื่อมนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาภายในสังคมตามความจำเป็นและความเหมาะสมของสังคมนั้น ๆ แล้ว วัฒนธรรมนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม เพราะจะทำให้วัฒนธรรมอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ การที่มนุษย์รู้จักวัฒนธรรมหรือ ปฏิบัติตาม วัฒนธรรมนั้นเกิดจากการเรียนรู้ไม่ใช่เกิดจากสัญชาตญาณ เช่น กิริยามารยาท การพูดจา ทักทาย เกิดจากการเรียนรู้ทั้งนั้น จนมีการพัฒนาขึ้นมาเป็นบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลใน สังคมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันว่าเป็นสมาชิกของสังคม

5. วัฒนธรรมต้องมีการถ่ายทอด หมายความว่า วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจะ ดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์ได้นั้น นอกจากการเรียนรู้ของสมาชิกแล้ว มนุษย์ยังมีวิธีการถ่ายทอด วัฒนธรรมไปสู่สมาชิกรุ่นหลัง ๆ ให้ปฏิบัติสืบต่อมา เช่น พ่อแม่อบรมสั่งสอนวัฒนธรรมต่าง ๆ แก่บุตรหลานของตน หรือสมาชิกได้รับการถ่ายทอดจากโรงเรียนโดยตรง หรืออาจจะได้รับการ ถ่ายทอดทางอ้อม เช่น ได้รับการแพร่กระจายวัฒนธรรมทางสื่อสารมวลชน เป็นต้น

6. วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างที่เกิดขึ้นไม่สามารถ ที่จะนำมาเปรียบเทียบว่าวัฒนธรรมของสังคมใดดีกว่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละวัฒนธรรมมีความ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมนั้นเป็นผู้สร้างขึ้น และ ยอมรับนำมาประพฤติปฏิบัติกัน แนวความคิดที่ว่า วัฒนธรรมมีส่วนเหมาะสมในสังคมของตนนั้น เรียกว่า วัฒนธรรมสัมพัทธ์ (cultural relativism) ส่วนสมาชิกบางคนในสังคมอาจจะเห็นว่า วัฒนธรรมของตนดีกว่าวัฒนธรรมของสังคมอื่น สมาชิกแบบนี้เรียกว่า สมาชิกที่มีแนวความคิด แบบคติชาติพันธุ์เป็นเกณฑ์ (ethnocentrism)

7. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ หมายความว่า วัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลง ไปตามความเหมาะสมของสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม เนื่องจากสังคมไม่ได้หยุดนิ่ง วัฒนธรรม ก็จะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเช่นกัน ซึ่งเราอาจจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ ว่าวัฒนธรรมการแต่งกายของไทยสมัยก่อนได้เปลี่ยนแปลงมาจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยทั่วไปการ เปลี่ยนแปลงมักเป็นไปได้ 2 วิธีคือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคม เช่น การประดิษฐ์ คิดค้น และการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกสังคม เช่น การยืมวัฒนธรรมหรือการแพร่ กระจายทางวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในสังคม ทั้งนี้เกิดจากการติดต่อทางวัฒนธรรม

8. วัฒนธรรมอาจจะสลายไปได้ หมายถึง วัฒนธรรมในสังคมนั้นเมื่อไม่มีการถ่ายทอด สืบต่อแล้ว วัฒนธรรมนั้นจะสลายไปหรือตายไป ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมจะมีชีวิตอยู่เมื่อยังมี มนุษย์และมีสังคมอยู่ บางครั้งเราไม่ทราบที่วัฒนธรรมในสมัยก่อนเป็นอย่างไร เพราะหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ไม่สมบูรณ์ เช่น วัฒนธรรมของอาณาจักรน่านเจ้า อาณาจักรขอม เป็นต้น

บางครั้งเราอาจจะเห็นว่าวัฒนธรรมหนึ่งอาจจะถูกกลืนจากอีกวัฒนธรรมอื่นที่แข็งแกร่งกว่า หรือรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาทั้งหมดทำให้วัฒนธรรมเดิมค่อย ๆ สลายไป

9. วัฒนธรรม เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง เราอาจจะกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งเป็นผลรวมของแบบแผนหรือแนวทางการดำเนินชีวิตเข้าด้วยกัน หรือที่เรียกว่าแบบแผนวัฒนธรรม ซึ่งประกอบขึ้นจากส่วนต่าง ๆ เช่น แบบแผนของการรับประทานอาหาร จะประกอบด้วยส่วนย่อยต่าง ๆ เช่น ถ้วย จาน ช้อน ติ๊าะ แก้ว อี้อาหาร และแก้วน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้เรากล่าวว่าแบบแผนวัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรมรวม หรือ วัฒนธรรมใหญ่แล้ว เราอาจแบ่งวัฒนธรรมย่อย ๆ ได้อีก เพราะว่าภายในสังคมยากที่จะมีวัฒนธรรมเดียวกันหมด แต่อาจจะแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย เช่น วัฒนธรรมไทยตามภาคต่าง ๆ วัฒนธรรมย่อยทางชาติพันธุ์ (ethnic subculture) วัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น (regional subculture) วัฒนธรรมย่อยทางอายุ (age subculture) และวัฒนธรรมย่อยทางอาชีพ (occupational subculture) เป็นต้น

10. วัฒนธรรมเป็นสมบัติทางสังคม ข้อนี้เราจะกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมไม่ได้เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคม แต่เป็นของส่วนรวม จึงเป็นสมบัติของสมาชิกทุกคน เราย่อมจะทราบแล้วว่าวัฒนธรรมได้มีการถ่ายทอดจากสมาชิกรุ่นหนึ่ง ๆ ไปสู่อีกสมาชิกรุ่นอื่น ๆ วัฒนธรรมจากอดีตได้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน จนเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมได้ปฏิบัติกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดขอบเขตงานวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน ผู้เชี่ยวชาญด้านนิสิตนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม
2. ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้ศึกษามุมหลังของนิสิตนักศึกษา ก่อนเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

3. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัย และมีจำนวนนิสิตนักศึกษาเกิน 1,000 คนเท่านั้น เพราะมีขนาดและจำนวนนิสิตนักศึกษามากพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบ
4. สถาบันอุดมศึกษาในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร จะรวมมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงด้วย เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยบูรพาเพียงแห่งเดียวเท่านั้น
5. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาโดยมีตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 5.1 วัฒนธรรมไทยด้านจารีตประเพณี
 - 5.1.1 ความกตัญญูรู้คุณ
 - 5.1.2 การกล้ำกรับผิด กล้าเผชิญต่อความจริง
 - 5.1.3 การรักษาความยุติธรรม
 - 5.1.4 การมีแนวความคิดต่อสัมมาอาชีพ
 - 5.1.5 การรักษาคำพูด
 - 5.1.6 การเป็นคนมีเหตุผล
 - 5.2 วัฒนธรรมด้านขนบประเพณี
 - 5.2.1 การรู้จักใช้สิทธิ
 - 5.2.2 การเคารพกฎหมาย
 - 5.2.3 การรู้จักปฏิบัติหน้าที่และมีระเบียบในการทำงาน
 - 5.2.4 การมีวินัย
 - 5.3 วัฒนธรรมด้านธรรมเนียมประเพณี
 - 5.3.1 การรักษาจรรยา มารยาทและเคารพต่อบุคคลและสิ่งควรเคารพตามกาลเทศะ
 - 5.3.2 การวางตัว
 - 5.3.3 การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 5.4 วัฒนธรรมไทยด้านการเรียน
 - 5.5 วัฒนธรรมไทยด้านสังคม กลุ่มเพื่อน
 - 5.6 วัฒนธรรมไทยด้านศาสนา

- 5.7 วัฒนธรรมไทยด้านศิลปะ และการแต่งกาย
- 5.8 วัฒนธรรมไทยด้านการเมือง
- 5.9 วัฒนธรรมไทยด้านการใช้ภาษา
- 5.10 วัฒนธรรมไทยด้านการใช้ชีวิตประจำวัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษา หมายถึง ลักษณะอันดีที่เป็นที่ต้องการของสังคมไทย ด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียมประเพณี ด้านการเรียน ด้านสังคม กลุ่มเพื่อน ด้านศาสนา ด้านศิลปะ และด้านการเมืองของนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาในการวิจัยนี้ หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

วัฒนธรรมไทยด้านจารีตประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับศีลธรรมที่สังคมถือว่ามีค่าแก่ส่วนรวม ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิด ได้แก่ การกลั้วรับผิด กล้าเผชิญต่อความจริง การรักษาความยุติธรรม การมีแนวความคิดต่อสัมมาอาชีพ การรักษาคำพูด การเป็นคนมีเหตุผล และความกตัญญูรู้คุณ

วัฒนธรรมไทยด้านขนบประเพณี หมายถึง ประเพณีที่วางเป็นระเบียบแบบแผนข้อกำหนดไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรหรือโดยรู้กันเอง เป็นที่ยอมรับในกลุ่มชนและถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้แก่ การรู้จักใช้สิทธิ การเคารพกฎหมาย การรู้จักปฏิบัติหน้าที่ การมีระเบียบในการทำงาน และการมีวินัย

วัฒนธรรมไทยด้านธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญแม้มีผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ได้แก่ การรักษาจรรยา มารยาท การทำความเคารพต่อบุคคลและสิ่งสมควรเคารพตามกาลเทศะ การวางตัว และการรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

วัฒนธรรมไทยด้านการเรียน หมายถึง การดำเนินชีวิตของนิสิตนักศึกษาในด้านการเรียน การใช้ชีวิตมหาวิทยาลัย ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย การปรับตัว ความใฝ่รู้ การวางเป้าหมายในการเรียน การเรียนด้วยความสุข ความตั้งใจในการเรียน การทำตัวเป็นผู้เรียนที่เหมาะสมกับระดับการศึกษา

วัฒนธรรมไทยด้านสังคมและกลุ่มเพื่อน หมายถึง การดำเนินชีวิตของนิสิตนักศึกษา ในด้านการใช้ชีวิตในสังคม และการคบเพื่อน ได้แก่ การรับผิดชอบต่อสังคม การมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม การวางตัวอย่างเหมาะสมกับเพื่อนต่างเพศ

วัฒนธรรมไทยด้านศาสนา หมายถึง การนับถือ เลื่อมใสและศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ได้แก่ การยึดมั่นเลื่อมใส และการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ การมีเมตตา การให้อภัย การมีสติ

วัฒนธรรมไทยด้านศิลปะและการแต่งกาย หมายถึง การชื่นชม ภาคภูมิใจ และซาบซึ้งในศิลปะไทย รวมไปถึงการแต่งกายของนิสิตนักศึกษาที่ถูกต้องตามกาลเทศะและวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยด้านการเมือง หมายถึง การดำเนินชีวิตของนิสิตนักศึกษาในด้านการเมือง ได้แก่ การเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การใช้สิทธิออกเสียงตามกฎหมาย การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างมีขอบเขต การไม่รับสินบนในการไปใช้สิทธิ

วัฒนธรรมไทยด้านการใช้ภาษา หมายถึง การใช้ภาษาไทยของนิสิตนักศึกษาอย่างถูกต้องตามอักขรวิธี รวมถึงความภาคภูมิใจในภาษาไทย ได้แก่ การพูดชัดแจ้งทั้งคำควบกล้ำ และ ตัว “ร” “ล” การเขียนเลขไทย และภาษาไทยได้ถูกต้องตามแบบแผน และการใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ความภาคภูมิใจในภาษาไทย การใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมตามฐานะในสังคม

วัฒนธรรมไทยด้านการใช้ชีวิตประจำวัน หมายถึง การใช้ชีวิตของนิสิตนักศึกษาในลักษณะทั่วไป ได้แก่ ด้านการกิน การใช้เวลาว่าง การพักผ่อน การใช้จ่าย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา ได้เข้าใจสภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาตลอดจนได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้านคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาได้เป็นอย่างดี
2. ได้เครื่องมือประเมินคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษา
3. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อวงการอุดมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนา นิสิตนักศึกษาที่จะเป็นอนาคตของชาติต่อไป